

سافتار شناسی بیرونه های ارگا میبد

پژوهش و نگارش : مهندس علیرضا فلاح

انتشارات امیر سید علی زاده

یزد - ۱۳۸۹

سرشناسه : فلاح، علیرضا، ۱۳۵۸
 عنوان و نام پدید آور : ساختار شناسی بیرونه ارگ میبد، پژوهش و نگارش علیرضا فلاح
 مشخصات ناشر : یزد : امیر سیدعلی زاده، ۱۳۸۹
 مشخصات ظاهری : ۲۰۰ ص: مصور، جدول، نمودار
 شابک : ۳۸۰۰۰ ریال: ۹۷۸-۶۰۰-۹۲۲۷۳-۰۰-۳
 وضعیت فهرست نویسی : فیبا
 یادداشت : کتابنامه
 یادداشت : واژه نامه
 موضوع : میبد -- آثار تاریخی
 رده بندی کنگره : ۲۱۲۱DSR/ی ۴۸۰۸ ۱۳۸۹
 رده بندی دیویی : ۹۵۵/۹۲۳۷
 شماره کتابشناسی ملی : ۵۶۴۱۶۲۲۲

ساختار شناسی بیرونه های ارگ میبد مولف : علیرضا فلاح

صفحه آرایی : محمد حسین حکیمی مهرجردی - سید احمد سید علی زاده

حرفچین و طرح جلد: محمد حسین حکیمی مهرجردی

ویراستار فنی: زهره ثقفی - سید احمد سید علی زاده

حق چاپ برای مولف محفوظ است

نوبت چاپ : اول - بهمن ماه ۱۳۸۹

شمارگان : ۱۰۰۰ جلد - وزیری

ناشر : انتشارات امیر سید علی زاده

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: زیتون قم

ناظر چاپ : سید احمد سید علی زاده

ISBN: ۹۷۸-۶۰۰-۹۲۲۷۳-۰۰-۳

شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۹۲۲۷۳-۰۰-۳

مرکز پخش و فروش: انتشارات امیر سید علی زاده

آدرس: یزد - صندوق پستی : ۸۹۱۹۵-۱۱۷

همراه : ۹۱۹ ۴۳۹ ۹۰۲۰

Email: seyedalizadeh@yahoo.com

Gmail: seyedalizade@gmail.com

فهرست مطالب

۷	مقدمه
---	-------

فصل اول

۱۱	معرفی وضعیت عمومی شهر مید
----	---------------------------

فصل دوم

۴۹	نقش آب در ساختار کالبدی و توسعه بیرونه های ارگ مید
----	--

فصل سوم

۹۹	گونه شناسی عناصر دفاعی در بیرونه های ارگ مید
----	--

فصل چهارم :

۱۲۳	ساختار کالبدی متفاوت از باغ در بیرونه های ارگ مید
-----	---

فصل پنجم

۱۵۱	بررسی اصول معماری پایدار در ساختار کالبدی بیرونه های ارگ مید
-----	--

فصل ششم:

۱۶۹	بررسی تحول ساختار مسکن در بیرونه های ارگ مید
-----	--

۱۹۱	واژه نامه
-----	-----------

۱۹۵	فهرست منابع
-----	-------------

تقدیر و تشکر

این کتاب مرهون مساعدت‌ها و همکاری عزیزان و دوستانی است که مرا در پیشبرد مرامل گردآوری و ارایه مطالب یاری نمودند، که جای بسی تشکر و سپاسگزاری را دارد.

پدرم که در بودنش مرا صلابت و مردانگی آموخت و در نبودنش ارزش نیک نامی و مردم‌داری را و مادری که لحظه لحظه با درس مهربانی و عطوفت پشتیبان و حامی من در عرصه‌های مختلف زندگیم بود، و همسری که از آغاز بودنش، یاریگر و همراه تمامی عرصه‌های دشوار و سخت زندگیم شد.

از دوستان و عزیزان در فرمانداری، شهرداری، میراث فرهنگی و پایگاه پژوهشی میبد که مرا در جمع‌آوری اطلاعات مقدماتی یاری نمودند کمال تشکر را دارم. از آقایان مکیمی و سید علی زاده و خانم عابدی... که مرا در پیشبرد و تکمیل و ارائه مطالب یاری دادند تشکر می‌نمایم.

در پایان به پیشگاه همه کسانی که به هر نحو مشوق و یاور من در پیشبرد این پروژه بودند سپاس می‌نهم و از خداوند منان آرزوی موفقیت روزافزون برایشان می‌نمایم.

مقدمه:

میبد یکی مجتمع های زیستی کویری است که در گستره آن واقع شده و دوره های متعدد معماری و شهرسازی ایران را در کالبد خشتی خود جای داده است. ساختار کالبدی شهر عموماً بکر و دبست نخورده باقی مانده و حامل اطلاعات علمی متعددی در مباحث معماری و شهرسازی می باشد. شهر کنونی میبد بخشی از عرصه بزرگ حکومتی ارگ نارین قلعه است که حوزه نفوذ آن از نظر مدیریت و نظامات عمومی اجتماعی و فرهنگی تا کیلومترها دورتر در حوزه شمال و جنوب به چشم می خورد.

در شارستان میبد و بافت بیرونی های آن دوره های متعدد شهرسازی از ساسانی تا پهلوی دیده می شود. سالم بودن کالبد و نشانه های ساختار سنتی آن باعث ثبت بافت تاریخی شار میبد به عنوان اولین بافت تاریخی ثبتی کشور در فهرست آثار ملی سال ۱۳۷۹ شد.

فصل جدیدی از پژوهش و باستان شناسی انجام شده در نارین قلعه به عنوان هسته شهر نشینی میبد آغاز گردید و براساس سفالینه ها و آثار مکشوفه قدمت منطقه به بیش از چهار هزار سال پیش باز گشت .

در ادامه فعالیت پایگاه پژوهشی، مستندسازی بافت های تاریخی یا همان بیرونی ها آغاز گردید. در این مستندسازی ساختار کلی بافت و دانه بندی آن با کاربری های متعدد بررسی شد، دوره های متعدد شهرسازی از ساختار شار ساسانی تا پهلوی در مورفولوژی این بیرونی ها به طور کامل مشهود است.

این شهر با وابستگی کامل به شرایط اقلیمی و جغرافیایی منطقه در طول تاریخ حیات خود بر محور کشاورزی و تولیدات وابسته به آن و در کنار راه تجاری به زندگی خود ادامه داده

است. توسعه محلات بزرگ درونزا بوده و سایر محلات نیز با احداث قنات جدید در بستر زمین طبیعی منطقه توسعه یافته اند. این روند توسعه در طول تاریخ شهر رو به سمت شمال و جنوب تکرار شده است.

مجموعه مطالب این کتاب براساس پنج سال پژوهش های میدانی و مطالعات کتابخانه ای در طول همکاری با پایگاه پژوهشی میبد حاصل شده است. ارتباط تنگاتنگ با بافت اجتماعی و فرهنگی شهر نقش بسزایی در برداشت مناسبی از وضعیت تاریخی و اجتماعی منطقه دارد.

هر چند در راستای فصل بندی کتاب، مطالب براساس موضوع خاصی تفکیک شده است. اما با توجه به ارتباط کالبدی و اجتماعی ساختارها با هم، اغلب مطالب به هم مرتبط بوده و فصل ها در راستای تکمیل یکدیگر قرار دارند.

در فصل اول بررسی و معرفی کلی شهر در شرایط کنونی ارائه می شود. اطلاعات لازم درباره وضع موجود شهر در کلیه آیتم های شهرنشینی در این بخش ارائه گردیده است.

در فصل دوم مورفولوژی و ریخت شناسی بافت های مسکونی شهر براساس دوره های تاریخی و نقش حیاتی آب در شکل پذیری آن مورد بررسی قرار می گیرد. این بحث در نگاه کلی به نقش آب در شکل و ساختار کالبدی بافت (ارگانیک، خطی و شطرنجی) و تقسیم بندی آنها می پردازد. در ادامه نقش آب در اجزاء و عناصر دانه های بافت مسکونی و خدماتی بررسی می گردد.

هر چند عوامل متعددی چون دفاع، توپوگرافی و شکل زمین در ساختار این بافت ها تاثیر گذار هستند. اما حضور آب و دوره حاکم بر شهرسازی نقش عمده ای بر شکل کلی بافت تاریخی دارد.

در فصل سوم به بررسی و معرفی عناصر دفاعی در این منطقه پرداخته می شود. عناصری که نقش بسزایی در دوام و بقا هر کدام از مجتمع های زیستی و تامین امنیت آن داشته اند. براساس قدمت بیرونه ها و روش های تدافعی حاکم در هر دوره شهرسازی ساختارهای متعدد دفاعی برای

هر بیرونی به کار برده شده است. این نمونه ها هنوز در عرصه های مختلف شهر میبد پا برجا بوده و قابلیت مرمت و احیاء دارد.

در فصل بعد ویژگی باغ های میبد که شهر را به یک باغ شهر تبدیل کرده اند ارائه می شود. نگاهی خاص و متفاوت به باغ در این شهر انگیزه اصلی این پژوهش بوده است. تحول و تکمیل عملکرد باغ ها در تلفیق با مسکن و جایگاه اقتصادی- کالبدی آن به صورت کامل در این مبحث بررسی می شود.

در فصل پنجم با توجه به مباحث جدید در معماری پایدار در رعایت آن در کالبد شهر میبد به بررسی عوامل دستیابی به الگوی معماری پایدار می پردازیم. پس از معرفی آئتم های اصلی معماری پایدار و مقایسه نمونه های موجود در شهر با عوامل پایداری، نتیجه گیری نهایی حاصل می شود.

بیرونی های ارگ میبد قرن ها پیش براساس اصول معماری پایدار در کل و جزء در راستای سازش با اقلیم و محیط خود، اهداف اصلی معماری پایدار را تامین کرده است. این راه کارها می تواند فرا راه معماران این منطقه در مسیر طراحی اقلیمی باشد.

در فصل آخر تحولات مسکن مورد بررسی قرار گرفته و در هر گروه مسکن نمونه انتخاب، معرفی و مقایسه می گردد. در نهایت سیر تحولات کالبدی مسکن از نظر عوامل متعدد مانند ترکیب در بافت، حجم کلی، حضور آب و تزئینات مورد تجزیه و تحلیل قرار می گیرد.

مجموعه مطالب ارائه شده در این کتاب بر اساس نمونه های زنده و موجود در عرصه شهر میبد است که می تواند سرآغازی برفصل بزرگی از پژوهش های معماری و شهرسازی در این منطقه باشد.

امید است در ادامه این مسیر پژوهش های دیگر انجام شده نیز به مرحله تالیف و چاپ برسد تا بتواند به عنوان منابع مطالعاتی جهت دانشجویان رشته معماری مورد استفاده قرار گیرد.